

50 anos de um pacto diabólico

— O ESTADO DE S. PAULO —

20 DE AGOSTO DE 1989

Stalin assiste à assinatura do acordo Molotov-Ribbentrop, em 23 de agosto de 1939: "Um pacto com o diabo"

"50-tis METŲ VELNIŠKOS SUTARTIES". Tokiu dideliu titulu O ESTADO DE S. PAULO užvardina sekmadienio (rugs. 20 d.) tarptautinės politikos puslapį. Ištisas laikraščio puslapis yra skirtas Molotovo—Ribbentrop'o slaptam susitarimui prisiminti. Kaip mato si, medžiaga yra paimta iš vokiečių žurnalo DER SPIEGEL, garsaus savo drąsiais straipsniais. Ištisa O ESTADO straipsnį perspausdinsime portugališkame priede.

TSRS Liaudies deputatų suvažiavimo Komisijos 1939 m. TSRS-Vokietijos nepuolimo sutarties teisinio ir politinio vertinimo komisijos išvadų projektas.

1. 1939 m. rugpiūčio 23 d. tarp Vokietijos ir TSRS buvo pasirašyta nepuo-

limo sutartis, o tų pačių metų rugsėjo 28 d. — sutartis apie bendradarbiavimą ir sienas tarp Vokietijos ir TSRS.

Šios sutartys buvo papildytos slaptais protokolais — pirmoji - vienu, antroji - keturiais. Abi sutartys įsigaliojo nuo jų pasirašymo momento, tačiau turėjo būti ratifikuotos. Ratifikuojant šias sutartis TSRS AT 1939.VIII.31, 1939.X.31 buvo išklaustyta TSRS liaudies komisarų tarybos pirmininko ir užsienio reikalų komisaro V.M. Molotovo pranešimas, tačiau diskusijos nebuvo pradėtos, apie slaptųjų protokolų pasirašymą pranešime nebuvo užsiminta. Minėtų protokolų paruošimo ir pasirašymo iniciatorė buvo TSRS.

Molotovo-Ribbentropo Paktas

Tarybinė vyriausybė įvertino šias sutartis ratifikuodama jas (...) ir šis vertinimas nuo tų laikų nepasikeitė. Slaptieji protokolai niekada nebuvo vertinami. Išstudijavus susijusius su šiomis sutartimis dokumentus, komisija nusprendė, kad būtina pakeisti vertinimą.

2. Peržiūrint šiuos dokumentus, reikia pažymėti, kad jų pasirašymas — tų laikų tarptautinės teisės ir leninių principų tarptautinės tarybų politikos atžvilgiu pažeidimas.

a) slaptieji protokolai savo politiniu charakteriu (esme) yra nusikalstamai neteisingi Rytų Europos tautų ir valstybių atžvilgiu, kadangi jie buvo šių valstybių aneksijos, statuso ir sienų pa-

SEMANARIO MŪSU LIETUVA

"NOSSA LITUÂNIA"

Metinė prenumerata Brazilijoje: NCz\$. 15,00
Prenumerata paprastu paštu į užsienį: 35 Dol.
Prenumerata oro paštu Šiaurės Amerikon: 60 Dol.
GARBĖS PRENUMERATORIUS NCz\$. 30,00

Užuojautos, Sveikinimai ir Skelbimai (Anúncios) mokami už skilties (Coluna) centimetra: NCz\$. 1,00
Straipsnius ir Korespondenciją Redakcija talso bei tvarko savo nuožiūra.

Pavarde pasirašyti straipsniai nebūtinai išreiškia Redakcijos bei leidėjų nuomonę.

Cekius, Perlaidas ir administracinius laiškus rašyti FRANCESCO GAVĖNAS ar PETRAS RUKŠYS var

Rua Juventus, 28 Parque da Moóca – CEP 03124
São Paulo – Brasil

Diretor Responsável: VYTAUTAS BACEVIČIUS
Administrador: PETRAS RUKŠYS

Redige Equipe Editorial – Fone: 273-0338

Atskiro numerio kaina NCz\$. 0,50

Į P. Ameriką oro paštu: 45 Dol.

Į tolimus kraštus 75 Dol.

Vieno Numerio GARBĖS LEIDĖJAS NCz\$. 25,00

keitimų pagrindas.

b) juridiniu požiūriu 1939 m. rugpiūčio 23 d. ir rugsėjo 28 d. slaptieji protokolai ir 1939 rugsėjo 28 d. sutartis Rytų Europos padalinimą į Tarybų Sąjungos ir Vokietijos įtakos sferas yra nureipti ne tik prieš kitas šalis, bet ir prieš jų suverenitetą ir nepriklausomybę, todėl yra neteisėti.

c) be to, kad 1939 m. TSR-Vokietijos sutartys pažeidė bendrosios tarptautinės teisės normas (...) ir kad jos prieštaravo dvišalėms ir daugiašalėms sutartims tarp TSRS ir Baltijos valstybių (Suomijos, Latvijos, Estijos ir Lietuvos), jos tiesiogiai pažeidė: Tautų Lygos statusą, Paryžiaus paktą, Tautų Lygos Asamblėjos 1932 kovo 11 d. rezoliuciją, 1933 m. konvenciją apie agresijos nustatymą (Litvinovo konvencija). Ryšiuose su fašistine Vokietija 1939 m. tarybinė vyriausybė grįžo prie slaptosios diplomatijos: pagrindinis sutarčių turinys buvo fiksuojamas slaptuose prieduose. Ji priėmė imperialistinį įtakos sferų tarp stiprių valstybių pasidalinimo principą, neatsižvelgdama į trečiųjų vyriausybių suverenitetą. Pradedant 1939 m. tarybinė vyriausybė, prieštaraudama pačios anksčiau duotomis garantijomis, pažeidė Rytų Europos tautų apsisprendimo ir laisvo pasirinkimo teisę. TSRS-Vokietijos derybose buvo sprendžiamas kitų valstybių likimas, neklausiant jų nuomonės, pateikiant ultimatumus, nepriklausomos valstybės buvo paverčiamos kariniais protektoratais, po to sekė privartinis įjungimas į TSRS.

d) Atsižvelgdama į tai, kad Pabaltijo respublikoms šios problemos aktualumas turi ypatingą reikšmę, komisija atkreipia dėmesį į tai, jog iki 1939 m. TSRS ir kaimyninių Baltijos valstybių – Suomijos, Estijos, Latvijos ir Lietuvos – santykiai buvo grindžiami ištisa sutarčių sistema. Santykių pagrindu

buvo 1920 metų Taikos sutartis, kuria Tarybinė Rusija, o po to ir TSRS bei išlygų pripažino šių valstybių savarankiškumą ir nepriklausomybę, ir visiems laikams atsisakė nuo bet kokių teisių į šias tautas ir jų teritorijas.

Taikūs ir kaimyniški TSRS santykiai su Estija, Latvija ir Lietuva buvo grindžiami nepuolimo sutartimis, kuriomis valstybės išipareigojo bet kokiomis sąlygomis gerbti viena kitos suverenitetą, teritorinį vientisumą ir neliečiamybę. 1933 metų liepos mėn. TSRS su kaimyninėmis valstybėmis pasirašė konvenciją, kurioje buvo apibrėžta agresijos formuluotė ir buvo sakoma kad jokiais politiniais, kariniais, ekonominiais ar kitais tikslais negalima pagrįsti ar pateisinti grąsinimo kitai valstybei, jos blokadoms ir aneksijoms.

3. Pasirašyti 1939 m. sutartį tarp TSRS-Vokietijos įtakos sferų pasidalinimą Rytų Europoje Tarybų Sąjungai nebuvo būtinybės.

Iš Vokietijos-TSRS derybų VKP (b) CK politinio biuro sprendimu, TSRS AT ir Tarybinės vyriausybės to meto dokumentu ir medžiagos, matyti, kad tarybinė vyriausybė suprato, kad politinis susidūrimas tarp pagrindinių imperialistinių Vakarų valstybių 1939 m. pasieks apogėjų, kas savo ruožtu reikš, kad jokio Vakarų "vieningo fronto" prieš TSRS negalėjo būti. Tarybinė vyriausybė turėjo bendradarbiavimo su abiejų priešišku tarpusavyje lagerių vyriausybėmis pasirinkimą: arba su Vokietija, arba su Anglija, Prancūzija. Stiprėjantis įtempimas Europoje ir visame pasaulyje nedavė laiko mąstymui ir manevravimui. Tarybinė vyriausybė, atsižvelgdama į savo asmeninius politinius, ekonominius ir ideologinius tikslus, nusprendė pagerinti politinius ir ekonominius santykius su fašistine Vo-

kietija.

Komisija neabejoja, kad Stalinas sudėtingoje tarptautinėje situacijoje bandė laimėti laiko, bet pasirinko kelią, pakeitusį Europoje jėgų santykį fašistinės Vokietijos naudai. Be 1939 m. rugpiūčio 23 d. susitarimo Hitleris nebūtų ryžis užpulti Lenkijos. Todėl jis parodė beprecedentinį užsispyrimą dėl sutarties pasirašymo datos nustatymo ir neįprasto nusileidimo Stalino reikalavimams dėl teritorijos ir kt. Hitlerio tikslas buvo karas. Stalinas gi tikslą skatino sutikimu dėl Lenkijos padalinimo.

Jeigu net manytume, kad Stalino vyriausybė neturėjo aiškaus požiūrio į Europos jėgų išsidėstymą, reikia pripažinti, kad ir tokiu atveju tarptautinės teisės normas nepateisina veiksmų, ypačingai (...) aplinkybėmis, juolab, tariamomis. Tarybų Sąjungos ir fašistinės Vokietijos suartėjimo politika moraliniu-politiniu požiūriu buvo negalima. Ji itin dezorientavo partiją ir tarybinę liaudį. Ji padarė demoralizuojantį ir dezorganizuojantį poveikį jėgoms, kovojančioms prieš fašizmą ir karą Vakarų Europoje ir kitose pasaulio šalyse, pakirto šių jėgų pasitikėjimą Tarybų Sąjunga ir Vakarų šalių komunistinėmis partijomis.

4) Reikia pažymėti, kad derybos dėl slaptųjų protokolų su fašistine Vokietija iš Tarybų Sąjungos pusės buvo vedamos asmenine Stalino ir Molotovo iniciatyva slapta nuo tarybinės liaudies, partijos, AT deputatų ir VKP (b) CK. Todėl jų pasirašymas jokiū būdu neatspindėjo tarybinės liaudies interesų, kuri neneša atsakomybės už Stalino vyriausybės veiksmus.

5. Remiantis aukščiau išdėstytu: šie tekstai ir šios sutartys ir papildomi slapti protokolai turi būti pripažinti niekingais ir negaliojančiais nuo jų pasirašymo momento.

KARINĖ TARNYBA STUDENTAMS

Prez. Gorbačiovas paskelbė TSRS Aukščiausios Tarybos nutarimą dėl "kaž kurių karių paleidimo iš karinės tarnybos". Taryba nutarė: "1989 m. rugpiūčio-rugsėjo mėnesiais paleisti iš tikrosios karinės tarnybos būtinosios tarnybos karius – aukštųjų mokslų studentus, pašauktus... į kariuomenę 1986-1988 metais. "kad jie galėtų tęsti studijas".

CIRURGIOES DENTISTAS

Dr. Jonas Niciporciukas

Dr. Paulo R. Niciporciukas

Rua Cap. Pacheco Chaves, 1206 - 10 and.

V. Prudente - Fone: 273-6696

FÁBRICA DE GUARDA - CHUVAS

Guarda Chuvas de todos os tipos, para homens, senhoras e crianças.

Mini-sombrinhas, tipo Italiano e Alemão.

Vicente Vitor Banys Ltda.

Rua Coelho Barradas, 104 V. Prudente - Fone: 274-0677

Res.: 274-1886

LIETUVA REIKALAUJA MOLOTOVO – RIBBENTROPO PAKTO PANAIKINIMO

Šiuo metu Lietuvoje Persitvarkymo Sąjūdis ir Nepriklausomybės Sąjunga bendrai renka parašus po peticija TSRS Vakarų ir Rytų Vokietijos vyriausybės bei Jungtinių Tautų organizacijos generaliniam sekretoriui, reikalaujančia likviduoti Molotovo-Ribbentropo pakto pasekmes. Štai peticijos tekstas:

1939 m. rugpiūčio 23, rugsėjo 28 ir 1941 m. sausio 10 d. slaptaisiais protokolais prie vadinamo Molotovo-Ribbentropo pakto, Lietuva tapo derybų tarp Vokietijos Reicho ir Tarybų Sąjungos objektu. 1940 m. birželio 15 d. Lietuvai buvo raudonosios armijos okupuota, o rugpiūčio 3 d. aneksuota – prieš Lietuvos gyventojų valią įjungta į TSRS sudėtį.

Vokietijos Reicho ir Tarybų Sąjungos vyriausybės politiniai ir kariniai veiksmai Tautų Sąjungos narių Lietuvos, Latvijos ir Estijos atžvilgiu yra grubus tarptautinės teisės pažeidimas.

Reikalaujame, kad TSRS, VFR, VDR vyriausybės paskelbtų Molotovo-Ribbentropo pakto slaptuosius protokolus neturinčiais juridinės galios nuo pat jų pasirašymo momento,

Reikalaujame, kad TSRS likviduotų Molotovo-Ribbentropo pakto pasekmes – išvestų iš Pabaltijo valstybių savo okupacinę kariuomenę ir leistų šių valstybių tautoms pačioms nustatyti politinę-socialinę santvarką Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje.

Prašome SNO generalinį Sekretorių atsiųsti atstovus stebėti, kaip bus vykdomi laisvi rinkimai Pabaltijo valstybėse.

NIJOLĖ SADŪNAITĖ EUROPOJE

Liepos 1 d. į Paryžių atskrido pasaulinio garso lietuvaitė Nijolė Sadūnaitė. Trapi, moteriška, švelni, bet viena iš aršiausių kovotojų už religinę žmogaus teisę melstis ir laisvai išpažinti Dievą savame krašte. 1987 m. rugpiūčio 23 dieną, Molotovo-Ribbentropo klastingo pakto proga, ji buvo viena iš rengėjų pirmojo protesto Vilniuje, žinodama, kad jai vėl grėsia kalėjimas. Rugpiūčio 28 dieną Nijolė Sadūnaitė, Robertas Grigas ir kun. Rokas Puzonas buvo suimti ir išvežti į Baltarusijos miškus. Saugumiečiai ten juos mušė ir gąsdino mirtimi. "Manęs jie nemušė, tik vyrus, bet sakė, kad sušaudysią. Prieš išvažiuodami saugumiečiai pasiėmė geležines dalbas ir kastuvėlius; Robertui Grigui jau duobė buvo iškasta... Žinoma, jau buvome pasiruošę mirti, užsimerkę mel-dėmės... viskas Dievo rankose, mes Jo

vaikai. Bet nenušovė, kad išveš į "ibirą grasino" – kalbėjo Nijolė telefonu iš Paryžiaus. Dabar, kai Vilniuje viešai ir oficialiai ruošiamasi 50 metų Molotovo-Ribbentropo pakto sukaktį paminėti – ją, Nijolę Sadūnaitę pirmą kartą išleido į Vakarų. Koks sutapimas?

Prancūzijos vyriausybė jai viza teise suteikė keturis mėnesius Vakaruose viešėti ir net du kitus kraštus aplankyti. Atvykusi į Paryžių Nijolė Sadūnaitė pirmiausia apsistojo pas Prancūzijos LB pirmininką Ričardą Bačkį. Jam pas-kambinęs – su Nijole Sadūnaite kalbėjau, ją Sąjungos ir "EL" skaitytojų var-du pasveikinęs atvykusią ir mus aplankyti Didžioje Britanijoje pakviečiau. Ji buvo labai patenkinta šiuo pakvietimu, o padėkojusi savo sveikinimus ir maldą mums visiems siuntė. Paminėjo, kad kitais metais pakeliui į JAV ir Kanadą važiuodama Didžioje Britanijoje sustos ir mus tada aplankys. O dabar ji pasirinko Ispaniją ir Vokietiją, nes tuose kraštuose vyksta svarbūs religiniai kongresai: "Mums reikia ir melstis, ne vien piketuoti ir mitinguoti, nors jie ir svarbūs", sakė ji.

– Apie Jūsų pasiaukojimą, artimo meilę ir heroiskus darbus žino visi. Jūsų vardą kiekvienas lietuvis taria su meile ir pagarba. Ko Jūs dar labiausiai norėtumėte sau ir tautai? – paklausiau jos, kalbėdamas telefonu. "Sau nieko nenoriu, nes viską gaunu iš maldos. Tačiau visiems mums prašyčiau daugiau tolerantiškumo ir artimo meilės. Tada nebijosime aukotis, o aukodamiesi atliksime savo pareigą. Taip yra Dievo surėdyta. Norėčiau daugiau meilės artimui, nes tai yra stiprybės ženklas – atsakė Nijolė.

– 1987 m. vasarą protestu pastumėjusi Lietuvos atgimimo veiklą, kurią dabar sparčiai tęsia Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdis, Jūs rūpinatės politinių kalinių gelbėjimo ir globos darbais, dalyvaujate "Helsinki" grupės aktyve, bet Sąjūdyje ne. Kodėl? – paklausiau. Ji atsakė, kad pradžioje Sąjūdis savo veiklą grindė partijos suvažiavimo nutarimu. "Mano partija yra Dievas, o jų, partija – šetoniška. Jeigu žmogus remiasi Dievu, tai nėra vietos kompromisui. Jie pradžioje buvo linkę kompromisui. Dabar reikalai pasikeitė. Visos organizacijos susitinka du kart mėnesį

ir aptaria svarbius reikalus. Dalyvauju juose ir aš. Sąjūdyje yra gerų asmenų ir jų rūpesčiai yra nuoširdūs. Esu labai užsiėmusi politinių kalinių globa, tai jiems tegaliu skirti atliekamą laiką, o jo nėra daug" – atsakė Nijolė Sadūnaitė.

– Be religinės ir visuomeninės veiklos Tamstos dienoraščio užrašai Vakaruose buvo išleisti "KGB akiratyje" knyga. Dabar ji yra išleista angliškai. Ar šiuo metu rašote kūrybos ir apie ką? – "Niekuomet knygos nesu rašiusi, tai ką pastebėjau užsirašiau ir daugiau, maniau, kad jeigu kas bent sakiniu mano pastebėjimus paminės, būsiu patenkinta. Kad knyga išleista, žinoma, esu laiminga, bet daugiau knygų išleista, žinoma, esu laiminga, bet daugiau knygų nerašau, nes kaip jau minėjau, laiko neturiu. Pagaliau, viskas yra Dievo rankose".

– JAV gyvena Tamstos dėdė, gydytojas Kazimieras Rimkus, pusbtolis Sadūnas ir kiti giminės. Ar esate numačiusi ir juos aplankyti ir jeigu ne dabar tai kada? – paklausiau. "Taip jie gyvena Amerikoje" – atsakė tauri lietuvaitė. – "Dėdę Kazimierą jau esu mačiusi, jis buvo į Lietuvą atvažiavęs. Nesu mačiusi pusbrolio Jono Sadūno. Su juo susitiksiu kitais metais kai važiuosiu į Ameriką, jeigu dabartinė Lietuvos valdžia tai kelionei netrukdytų.

1974 m. rugpiūčio mėn. Nijolė Sadūnaitė buvo KGB areštuota už "nusikaltimą", kad platino "Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikas", draudžiamą leidinį, kuris registravo Bažnyčios heroizmą už "Geležinės Uždangos". Ji buvo nubausta tris metus kalėti Gulage ir tris metus tremties Sibire. Išvados buvo aiškios: sulaužyta asmenybė, dar viena sutriuškinta katalikė bus panaudota komunizmo užmačioms.

Bet Nijolė nesileido būti sutriuškinta. Stiprindamasi didėjančiu tikėjimu į Dievą, ji iškentėjo savo kančias ir nu-stebino kalintojus bei kalinius savo ne-užgesinama krikščioniška meile ir nepalaužiamu nusistatymu išsaugoti savo bendradarbius požeminiame katalikų pasaulyje. (Rašoma "Radiance in the Gulag" knygos aplanke).

Visų Britanijoje esančių lietuvių ir "EL" vardu padėkojęs Nijolei Sadūnaitėi už šį pasikalbėjimą telefonu, palinkėjau jai malonios viešnagės Europoje ir pasakiau, kad jungiamės maldoje prašydami Jai sveikatos. VI. Dargis

**PARDUODAMAS
ŽODYNAS
DICIONÁRIO**
**PORTUGUÊS – LITUANO
LITUANO – PORTUGUÊS**
Kreiptis į šv. Kazimiero parapiją
Rua Juventus 28, Tel: 273-0338

**SOC. NACIONAL DE
AUTOMÓVEIS E PEÇAS LTDA.**
RUA JOÃO PESSOA, 261
SANTOS TEL: 35-3721

TAIKA IR KARAI

Pažvelkime į Lietuvos žemėlapiu sienas — niekas neišdrįs pasakyti, kad ši tauta gyvena širdies rémuose. Ir šios širdies gyvybėje, nuo giliųjų laikų, čia kvėpuoja kiekvieno lietuvio krūtinėje meilė, garbė, liūdesiai ir ilgesys gimtajai žemei. Prieš pasaulio tautas, kokio mažulėlė įsi-gyvenus tarpe didžiųjų kaimynų. Bet šioje širdyje telpa viso pasaulio turtai ir grožiai: niekas negali susilyginti su jos jautrumu, meile, darbštumu, ypač — gamtos surėdymu. Lietuviu, ji — didžiausia, puikiausia, nesenkantis meilės ir taikos šaltinis, nuo šios širdies gaivumo, teka kraujas mūsų gyslose. Šioje širdyje skamba, turtingiausia kalba, kurią tik raibieji paukščiai, ypač rytmečiais, skambina savo balsų varpais, garbindami amžiams užmigusius protėvių kapus ir taikos lopšyje sruvena tykūs upeliai, su ošimu miškų viršūnėmis.

Lietuvis čia gimęs ir augęs, užliūliuotas motinėlis sielvarto aidais, su meile užgrūdinęs krūtinę, myli ir gerbia tą kampeį, kuriame ragavo duonkubelio rūkštis, pirmąjį duonos kasnelį. Tiek iškentėjęs, nuskriaustas ir suvargintas keliasi kaip diegas, iš po žiemos šalčių. Ir vėl pamatyti ir jausti Nepriklausomą Lietuvą, parodęs plačiam pasauliui, kad dar iš rusenančių karo pelenų, atgaivinom, atstatėm retėžių sunaikintą ir visų užmirštą šalį, kad patys mokam gyventi ir valdytis.

Ne be reikalo ir visi nori ją pasidalinti, atkasti nors trupinius.

Neužtenka, kad per II-ji žvėrišką karą, nuteriojo, išplėšė iš lietuviškos širdies, kas gražiausia, kas buvo iš naujo 1918-tų metų pagimdyta, išgelbėta, nuo amžių pagrobtos tėvynės Lietuvos. Neužtenka, kad per jos kūną, nutiesė kančių ir ašarų tiltą, karo šmėklai mirčia apkaišytą kelią.

Ribentropo-Molotovo pasirašyta taikos sutartis — kas atsitiko? Pažvelkime į tokias sutartis...

Tik pasirodė kraujo praliejimas ir karo siaubas: — II-jam kare buvo 61 vals. su 1,7 mird. žmonių. Kariuomenėje ir laivynuose sumobilizuota 110 miln. J.A.V.— Anglija, Vokietija ir U.S.S.R. pagamino 653 tūks. léktūvų, 287 tūkst. tankų, 1 miln. įvairiausių pabūklų. Šiame kare žuvusių 50 miln. gyvybių. O kur ant Japonijos miestų, Hirošimos ir Nagasa-

NEUŽMIRŠK PAREMTI BRAZILIJOS LIETUVIŲ FONDA

KAPITALAS YRA NENAUDOJAMAS — TIK UŽDARBIS, LIETUVIŠKIEMS REIKALAMS AUKOK IR TAPK FONDO NARIU.

AUKAS SIŪSTI VARDINIAIS ČEKIAIS — "COMUNIDADE LITUANO BRASILEIRA" VARDU.

RUA JUVENTUS, 28 — SÃO PAULO 03124 — "BLF"

kio miestų, numestų po atominę bombą, nuo kurių mirė tūkstančiai nekaltų žmonių. Net ir šiais laikais kenčia ir miršta nuo spindulinės ligos, nemažai laukinių.

Ne tik nukentėję nuo karų "baubo", visa žmonija, jau supranta karų pavojų ir drąsiai kovoja už taiką. Kiekvienam žemės planetos gyventojui reikalinga griežtai stoti ir suvienyti visas pastangas, užtikrinti teisingą ir tvirtą taiką, visiems laikams — visam pasauliui, suvirinant visus karų pabūklus į žagres...

Antanas Augustaitis

BLOGIO IMPERIJA

Protingo žmogaus paniekimas bei Paskelbimas bepročiu nebuvo staigmena ar atsitiktinumai.

Nuo pat Lenino valdymo pradžios nieko nekalti žmonės buvo kančiami įvairiais būdais: kalėjimuose, koncentracijos lageriuose, komunistų savivalės nežmoniškose gyvenimo sąlygose. Vyko kasmetinės masinės deportacijos, suėmimai, kultūrinė priespauda, religinis persekiojimas, dirbančiųjų išnaudojimas, prievartinė kolektyvizacija ir kankinimai psichiatrinėse ligoninėse.

Tai buvo viso blogio kištėjimo metai, tąsa, ką komunistų partijos galva Leninas sukūrė ir pradėjo praktikuoti tuojau pat po Stalino revoliucijos. Tai matė kiekvienas blaiviai mastęs žmogus.

Komunizmo ideologai visados puikiai suprato Markso teorijos silpnumą stoti į atvirą bei garbingą dialogą su dorovės ir kultūros šalininkais. Todėl marksistinės valstybės partijos ideologai prieš tikrą tiesą visados sugebėjo pastatyti tikrai kumštį, sukurdami beprotnamius, tæmtį ir visas kitas persekiojimo priemones. Per visus tuos komunistinės tironijos egzistavimo metus viena buvo kalbama, o visai kita daroma.

Tenka pastebėti, jog sveikų žmonių

prievartinis uždarymas į psichiatrinės ligonines yra pats aukščiausias nežmoniško praktikas. Ir tai visame pasaulyje tokias priemones naudojo tik sovietai. Visoje istorijoje panašaus atvejo nėra buvę.

Tai, ką marksizmo-leninizmo ideologai moko socializmo vardu — iš tikrųjų yra tikrai išvystytas amoralizmas. Ką Leninas pradėjo, Stalinas iki aukščiausio išpuoselėjo ir visi kiti postalininiai Kremliaus diktatoriai išlaikė savo kietai rankose. Kai ką praktikavo ir Hitleris.

Dabar Gorbačiovas jau yra priverstas bandyti pakeisti šią beprotybę bent ant dalinio protingumo, tačiau be didelio noro, pilnai neatsisakant pagrindinių komunistinių praktikavimo principų. Jeigu vykdomas Sovietų Sąjungoje persitvarkymas neprives prie naujo teisingumo, naujos doros bei naujo kultūros supratimo — tai ši blogio imperija ir toliau liks vienintele XX-to amžiaus pabaigoje ir bus grėsmė visam pasauliui.

V. V.

PREL. A. BARTKUS MALDININKŲ GLOBĖJAS

Vatikano dienraštis "L'Osservatore Romano" praneša, kad Popiežius Jonas Paulius II-sis paskyrė prelatą Algimantą Bartkų Vatikano įstaigos Romoje besilankančių maldininkų globai — Peregrinatio ad Petri Sedem — sielovadiniu patarėju. Prelatas Bartkus kaip žinoma, yra popiežiškosios švento Kazimiero kolegijos Romoje rektorius. Įstaigą "Peregrinatio ad Petri Sedem" įkūrė Popiežius Pijus XI-sis Šventaisiais Metais, kurie buvo atžymimi 1933-1934 metais, jos uždavinius praplėtė Paulius VI-sis 1977 metais. Žinios esminis uždavinys yra visokeriškai palengvinti maldininkų keliones į Romą.

LIETUVIŠKOS SPAUDOS RĖMĖJAI YRA SAVOS TAUTOS GYNĖJAI

CHOPPERIA ALEXCHOPP LTDA.

CHOPP — PIZZA — QUEIJOS — FRIOS
RESERVAS PARA FESTAS — MUSICA AO VIVO
Rua SOLON 1062 — Bom Retiro — Tel. 223-2333

POSTO
VILA CAIÇARA LTDA.
AV. PRES. KENNEDY, 19.000
VILA CAIÇARA-PRAIA GRANDE
TEL: (0132) 70-6048

Halina Mošinskienė

DABAR PATS LAIKAS

mokytis lietuviškai susikalbėti su gimimėmis Jus lankančiais iš Lietuvos.

Mano pasiūlymas labiausiai gal nepatiks, bet jis praktiškas.: S. Paulo metropolijoje yra "šimtai bairių", kur gyvena lietuviai. Jie, daugumoje jau nebekalbą lietuviškai, tik gal persenusios močiutės ar seneliai tą kalbą dar mena. Pirmiausia, pasiūlaukite savo senelius pagalbon, pirmam susipažinimui. Išmokite kalbėti taip, kaip jūsų seneliai kalba, paprasčiausia kasdiene kalba. Jei tokių neturite, sudarykite savo aplinkoje lietuvių būrelį, kurie norėtų pramokti bent "tam kartui" lietuviškai, kad susikalbėtų su gimimėmis.

"M.Lietuvos" redakcijoje yra juostelių lietuvių kalbos pamokų; yra ir spausdinių. Be to yra dar mokytojų, kurie galėtų duoti jums bent "susikalbėjimui" pamokas ir V. Zelinoje, Mookoje, Butantan priemiestyje, Perdizes ir Brooklyn Paulista. Kaž kur girdėjau, kad Aliança nori steigti lietuvišką mokyklą. Ne mokyklą, bet lietuvių kalbos kursus ateikite. — kad ir pačių kalbai nušvarinti nuo "žargonų". Mes visi dabar išėivijoje stovime kryžkelėje. Lietuva, atgavusi autonomiją ekonominėje padėtyje, bus reikalinga visų išėivijoje gyvenančių lietuvių fondų pagalbos. Įdomu, kaip į tai reaguos Pasaulio Lietuvių Bendruomenės Fondas. Dar įdomiau, kaip į tai reaguos Brazilijos išėivija. Šiandieną tai nebėra tik "fachada", bet realus faktas.

LIETUVA — ar mūsų privatus gerbūvis? — Todėl, kiekvieno padoraus patrioto pareiga sekti, kas dabar vyksta Lietuvoje. Viską stebėti, visus šaltinius išnaudoti be atodairos, visiems vieningai bendrauti, visiems jungtis talkon.

Savo akimis mačiau, kad ir video-tape, Lietuvos jaunimo dvasinį entuziazmą, gal daug daugiau pasakanti, negu visų keliautojų pasakos. Ir taip skaudžiai ritosi ašaros mano skruostais, už kaltes, kad TAVE — TĖVYNĖ, palikau.

Dabar nebėra sentimentų, yra realybė. — Mes turime įrodyti savo Big-Brothers galiūnams, kad galime susitvarkyti be jų pagalbos.

Kas mummyse tai išaiškina tiems, kurie padėjo savo nuopelnais užgožti mūsų kraštą? — Tikėsime, kad jų tik telikę likučiai. Kaip mummyse telikusi saujelė Nepriklausomos Lietuvos sūnų ir jos

AR ŽINOTE, KAD
MŪSŲ LIETUVA
V. ZELINOS LAIKRAŠČIŲ KIOSKE
AV. ZELINA, 831 ?

LA SANGRIENTA AMISTAD ENTRE HITLER Y STALIN

Medio siglo del Pacto Ribbentrop-Molotov

CONDENA LOS PROTOCOLOS SECRETOS DEL PACTO HITLER Y STALIN

DEVUELVAN LA LIBERTAD A LITUANIA, LETONIA Y ESTONIA!

Vieno dr. VYTAUTO DAMBRAVOS iš Venecuelos atsiųstų plakatų fotografinis sumažinimas. Šie plakatai smerkia Ribbentropo—Molotovo slaptas sutartis. Tokie didelio formato plakatai yra skiriami demonstracijai priešais sovietinę įstaigą, kuri atstovauja Sovietų Sąjungos konsulatui S. Saulo mieste. Rua Traipú 831 - Perdizes šeimų.

Šiandieną, kiekvieno širdyje — Lietuva. Bet ir toji pati ar mūs laukia? Taip. Ji laukia savo sūnų tvirtumo, savo kančių nuženklinto kelio dar likusių didvyrių iš tolimų Sibiro luošųjų, kurie įrodytų Gorbačevo "perestroikai" visą komunistinės sistemos absurda. Ji laukia sūnų, kurie galėjo būti naudingi tada, kai alpo motinų širdys, 1949 metu

išvežimuose...

Išėivijos lietuviai, mes esame tiek skolingi savo broliams, kad jokia auka negalėsime jos išpirkti. Bet būkime laimingi tuo, kad galime dabar lengviau juos išsikviesti ir pačius atlankyti. Tad kalbėkime visi savo tarpe lietuviškai, ir tai bus brangiausia dovana svečiams iš Lietuvos.

COMERCIAL SUEZKAS LTDA.

BEBIDAS FÍNAS EM GERAL, NACIONAIS E ESTRANGEIRAS

WISKIES - CHAMPANHES - CONHAQUES - LICORES - AGUARDENTES
CERVEJAS - REFRIGERANTES - SUCOS - AGUAS MINERAIS - ETC.

ACEITAM-SE ENCOMENDAS PARA FESTAS EM GERAL
CASAMENTOS, BATIZADOS, ANIVERSÁRIOS, CONFRATERNIZAÇÕES, ETC.

PROGRAME SUA FESTA E
DEIXE AS BEBIDAS SOB NOSSA RESPONSABILIDADE.

Rua Manaiás, 7 - CEP 03140 - Fone: 215-6227 - Vila Zelina - S. Paulo

VIEŠA MANIFESTACIJA

PASMERKIMUI VOKIEČIŲ – SOVIETŲ 1939 M. PAKTO,
50 M. SUKAKTIES PROGA, BUS RUGPIŪČIO 23 D., 15 VAL.

V I E T A: PRIEŠ RUSŲ KONSULATĄ – PREKYBINĮ BIURĄ – RUA TRAIPU, 831 (PARALELĖ AV. PA-
CAEMBŪ)

BUS ĮTEIKTAS BENDRUOMENĖS MANIFESTAS DĖL
LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĖS SITUACIJOS.

LIETUVIAI IR DRAUGAI KVIEČIAMI
DALYVAUTI

NESULAUKĖ LAIŠKO...

Prieš porą mėnesių atsilankė į "Mūsų Lietuvos" redakciją p. Vanda Griška Urban, iš Vila Anastacio. Ji teiravosi, kas reikia daryti, kad ji galėtų surasti gimines Lietuvoje. Jos abu tėvai jau mirę, ir ji nežinojo ar yra kokie nors giminės Lietuvoje, nei jų vardų nei adreso, tik žinojo kad tėvai kilę iš Trakų.

Parašėme paieškojimą į "Gimtojo Krašto redakciją". Ponia Vanda atisveikino su viltimi susirašinėti su giminėmis.

Pereitą savaitę p. Vandos vyras skambino ir pranešė kad atėjo 4 laišakai iš Lietuvos, kurių taip nekantriai laukė jo žmona. Bet, liepos 29 dieną, širdies priepuoliu, p. Vanda mirė nebesulaukusi laišku.

Jos vyras, būdamas brazilas ir nemo-kėdamas lietuviškai, nežino kas yra parašyta tuose laiškuose. Tad prašė mūsų pagalbos, kad išverstume tuos laiškus. Greitu laiku, žadėjo atsilankyti į "ML" redakciją.

Nori susirašinėti

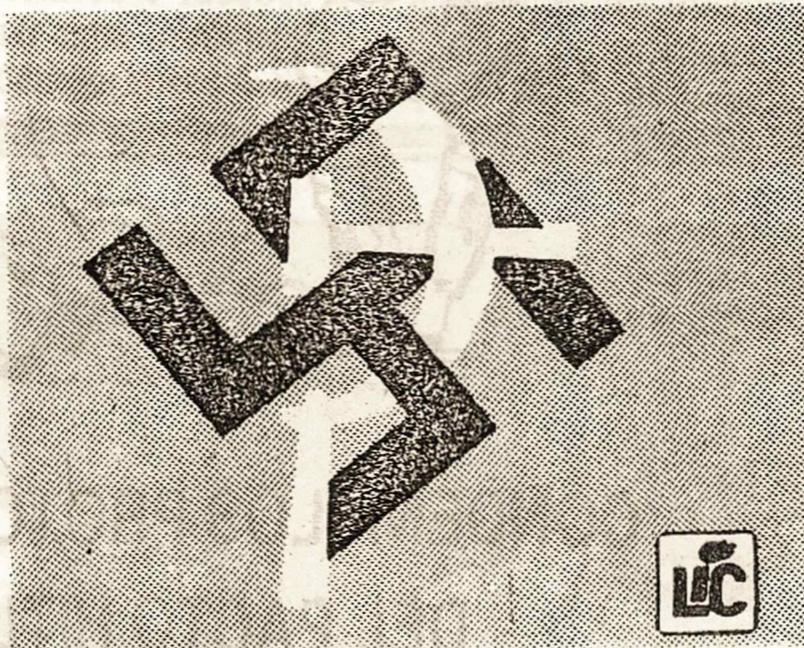
Gerbiamieji,

Aš gyvenu Lietuvoje, Vilniaus mieste. Esu gydytoja, man 38 metai. Ištekėjusi, auginu 2 vaikus. Labai norėčiau susirašinėti su Jūsų krašto lietuviais. Domiuosi istorija, kelionėmis, etnografija. Norėčiau užmegzti ryšius su panašaus amžiaus arba ir vyresne moterimi. Labai būčiau dėkinga, sulaukusi laiško adresu:

Lietuva
Vilnius
Taikos 111 - 14
Laima Daukienė

Vytautas Antanas Dambra

HISTORIA DE UN PACTO INFAME

V. DAMBRAMOS
"GĖDINGAS PAKTAS"

LIC (Lietuvių Informacijos Centras New Yorke) išleido, Venezuelos Ediciones Paulinas, Caracas, išspausdino Dr. Vytauto Antano Dambrovos studiją HISTORIA DE UN PACTO INFAME – GĖDINGOS SUTARTIES ISTORIJA. 70 puslapių studija pristato nacistinės Vokietijos ir sovietinės Rusijos "Nepuolimo sutartį" – viešą Ribbentropo-Molotovo paktą – su kitais slaptaisiais protokolais, laiduojančiais Pabaltijo kraštų pasidalinimą ir pavergimą. Studija praturtinta istorinėm nuotraukom ir pačių dokumentų (sustatytų rusų ir vokiečių kalbom) reprodukcija.

Knyga buvo plačiai paskleista ir čia, Brazilijoje, tarp įtakingų asmenų bei dienraščių redakcijose.

Savaitei bėgant...

Alf. D. Petraitis

Per paskutinę Imigrantų Parodą vieną vakarą nuėjau pasižiūrėti, kokios naujienos šiais metais. Vakaras gana šaltokas, tai nedaug žmonių ir mūsų stande mano amžiaus tautiečių neradau. Pasidairiau po kitų kraštų standus ir vėl sugrijau prie savojo. Apsidairiau, pažįstamų veidų nematyt, bet arbatinėje sėdėjo kas tai iš jaunimo.

Ir apsidžiaugiau, nes atsirado vienas kitas jaunuolio veidas, kurį pažinojau. Jaunimas auga greit, nesimatai kartais per mėnesius ir kai sutinki, tai ir sunkoka atpažinti.

– Kaip Irutė? – manęs paklausė viena mergaitė. Nagi žiūriu, kad tai Irena Martinaitytė, mano jaunesniosios dukters draugė. Atsėdau, pradėjome kalbėti apie tai, apie kitai, atsirado daugiau jaunimo. Pasirodo, kad šiandien jie eina savo pareigą – prižiūri mūsų standą. Jie teiravosi apie Irutę, o aš apie parodą. Radome bendrą kalbą. Užsiminiau, kad jaunimas kiek žinau veikia, renkasi, bet nieko nerašo į spaudą. Jeigu jie nesako ką veikia, kaip čia sužinosi iš šalies. Pasiūliau, kad jie mėgintų patys rašyti. Tam mokslus eina, tegu rašo portugališkai. Svarbu, kad rašytų.

Iš tiesų jie pažadėjo, sakėsi, kad yra kas tai iš jų tarpo net žurnalistinius mokslus einanš. Išgėrėm Coca-coia, atsisveikinom ir atsisukyrėm. Jie su pažadu, aš su viltim.

Liepos 18 gavau laišką iš vieno vyruko, kurio broį gerai pažinojau. Šis net praktiką savo specialybėje atliko toje pačioje firmoje, kur ir aš dirbu. Tas jaunuolis man rašo, kad mokosi Casper Libero fakultete žurnalizmo specialybėje ir kad kalbėjęs su Irena Martinaityte bendradarbiavimo reikalu.

Atėjo "Mūsų Lietuva" su portugalų priedu ir žiūriu, kad mūsų naujasis bendradarbis Luis Claudio Indriūnas jau rašo apie Lietuvą, apie jaunimo veiklą, apie parodą. Tai sakant, išėjo greičiau ir geriau negu tikėjau.

Pavakarys, sėdžiu prie mašinėlės, už lango matau saulė leidžiasi kur tai Morumbi linkmėje į rūką. Džiaugiuosi, kad jau galiu ką nors veikti, o ne gulėti lovoje ir gerti vaistus.

Maždaug prieš dešimt metų, kai išleidome pirmą "Mūsų Lietuva em portuguez" numerį, širdyje buvo iikęs abejonės jausmas. Kiek laiko išsilaukysime, kas padės šiame darbe. Nebuvo abejonės, kad reikėjo pradėti duoti žinių portugalų kalba apie Lietuvą ir lietuvių kultūrą lietuviškai nekalbantiems. Ar rasime kas padės? Pagaliau čia ne vieno darbas. Atrodė lyg šis giedras vakaras su viltimi. Ir daug kas per tą laiką prisidėjo. Išėjo apie 270 numerių. Ir šandien matau šalia žymių žmonių, kaip rašyt. H. Alves, Ana Suzuki ir jaunosios kartos vyrą L. C. Indriūną bendrame darbe. Gražus saulėlydis žada gražų rytojų. Gal tai tinka ir lietuviškame darbe.

MARAJÓ
AUTO PEÇAS LTDA.

Peças e Latarias para todas
as marcas de veículos

Rua Marina, 330 – B. Campestre
Sto. André - 09070 - Tel. 454-3100

ANGIE

GIRCKUS & CIA. LTDA

CONFECÇÃO MASCULINA E FEMININA

MODAS

Rua Solon, 773
CEP 01127

Fone: 221-6377

Bom Retiro

São Paulo – Capital

MŪSŲ ŽINIUS

BLB ŽINIUS

Sekantis BLB Tarybos Susirinkimas įvyks rugsėjo 1 d. (sexta-feira) 20 val. R. Tabajaras, 556. Prašome visus dalyvauti, ypatingai jaunimo atstovus dalyvavusius Australijos Kongrese.

Vėlesni susirinkimai bus visuomet antrą penktadienį kiekvieno mėnesio, 20 val. BLB būstinėje.

BRAZILIJOS LIETUVIŲ FONDAS

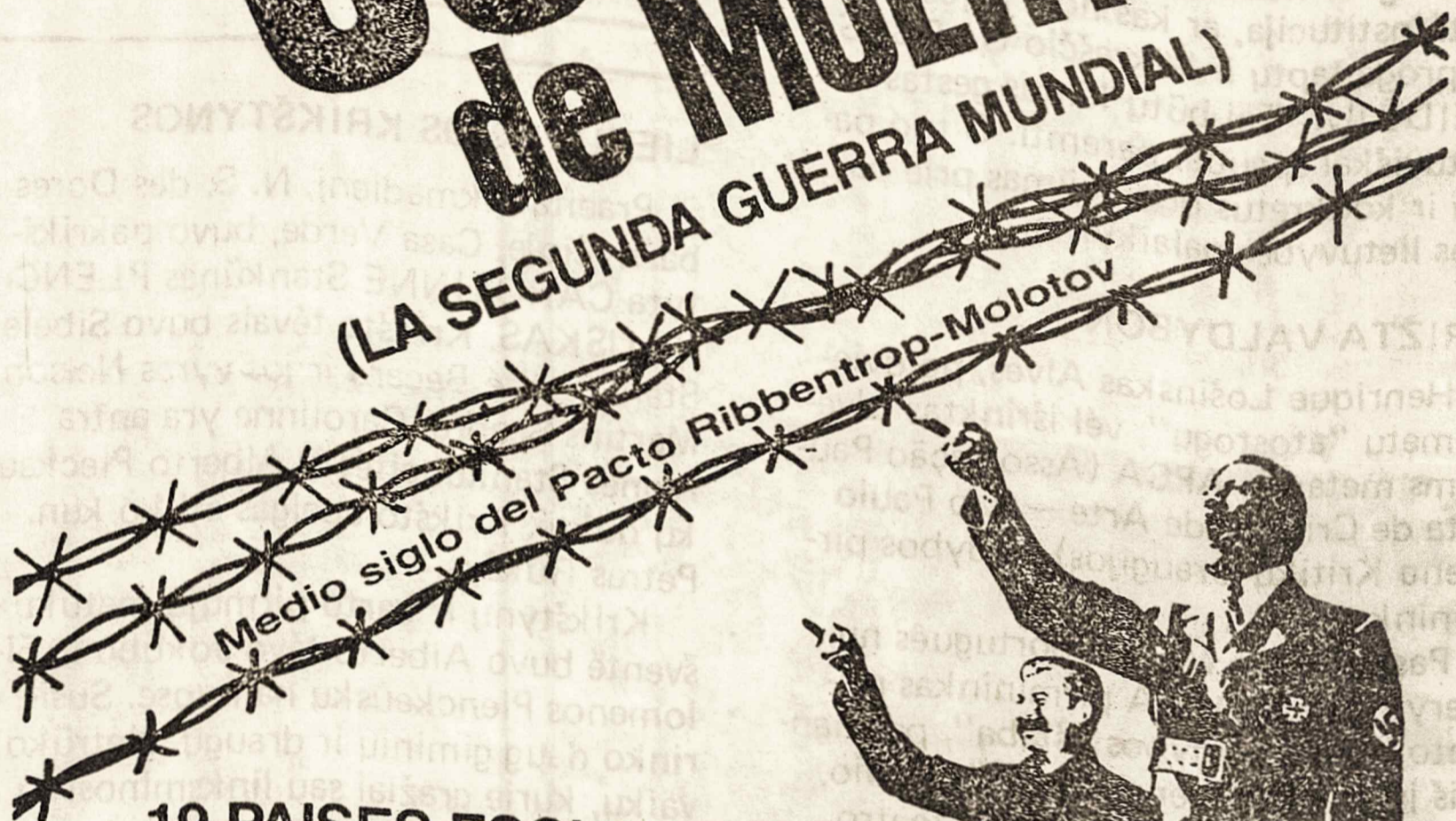
BLF šiuo laiku pasiekė iš vixo NCz\$.7.600,00 ir turi šiuos pinateisius narius, kurie aukojo iki dabar žemiau pažymėtas sumas (doleriais, oficialiu kursu):

1. G. Bačelis	\$ 225
2. Sagevičienė Genutė -Kanada	200
3. Sagevičius Adolfas	200
4. A. Sliesoraitis	200
5. Algirdas Baužys	155
6. A. Gaulia - Rio	140
7. Mečys Paleckis	100
.Ana Vera Tatarūnas	
atm. Jono Tatarūno	100
8. Algimantas Šlepetys	90
9. Dramos mėgėjai	64
10. Jadviršiai Angelė/Jonas-USA	50
11. Valavičiai Antanas/Viktorija	
USA	50
12. Plienaitis Petras - USA	50
Danutė Baltrukonis	50
13. Petras Bareišis	47
14. Eduardo Pažera	45
15. Robertas Tamošauskas	37
16. Klemenčas Jūra	34
17. Bra... Jaunimo Sąjunga	30
18. Antonio Šiaulys	30
19. Adilson Puodžiūnas	30
20. Jonas Silickas	30
21. Algimantas Saldys	30
22. Vindošiai Birutė/Bernardas	
USA	25
23. Dr. Gavelis Vytautas/Albina	
USA	25
24. Kriščiūnas Felix/Mirna USA	25
25. Betina J. Bačelytė	25
26. Leonardas Baltrukonis	25
27. Henrique Lošinskas	25
BLF	

LOS RESULTADOS DE LA AMISTAD HITLER-STALIN

60 millones de MUERTOS

(LA SEGUNDA GUERRA MUNDIAL)

19 PAISES ESCLAVIZADOS POR LA URSS

AFGANISTAN	FINLANDIA (KARELIA)
ALBANIA	HUNGRIA
ALEMANIA ORIENTAL	JAPON (ISLAS KURILES)
BULGARIA	LETONIA
CAMPUCHEA	LITUANIA
CHECOSLOVAKIA	MONGOLIA EXTERIOR
COREA DEL NORTE	POLONIA
CUBA	RUMANIA
ESTONIA	TANU TUVU
	VIETNAM

INDEPENDENCIA PARA LITUANIA, LETONIA Y ESTONIA

Kitas dr. VYTAUTO DAMBRAVOS paruoštas plakatas primenantis Ribbentropo-Molotovo slaptų sutarčių pasekmes: antrąjį pasaulinį karą ir pabaltijos kraštų okupacija bei pavergimą

Paskutiniai Fondo aukotojai yra šie:

Nr. 73 Betina J. Bačelyte	NCz. 50
74. Henrique Lošinskas	50
75. Leonardas Baltrukonis	50
76. Ana Vera Tatarūnas	
Jono Tatarūno atm.	200
77. Danutė Baltrukonis	100
78. Pranas Gavėnas	65

**GERIAUSIAS BŪDAS UŽSIMOKĖTI
MŪSŲ LIETUVOS PRENUMERATA,
tai išslyti čekį, Francisko Gavėnas arba
Petras Rukšys vardu ir pasiųsti paprastu
paštu.**

**SKAITYK IR PLATINK
"MŪSŲ LIETUVA"**

KALBĖK LIETUVIŠKAI!

CURSO LITUANO - Fone: 273-0338

MŪSŲ ŽINIOS

AR NE SEKTINAS PAVYZDYS?

Brazilijos Lietuvių Sąjunga-Aliança kiekvieną mėnesį per ML-vą primena ir skelbia savo narių gimtadienį. Sveikintinas veiksmas.

Betgi ar nebūtų dar prasmingiau, jei pati institucija, ar kas nors iš jos narių, ta proga taptų ir laikraščio GARBĖS LEIDĖJU? Tai būtų kilnus gestas ir lietuviškai spaudai paremti. O tuo pačiu ir konkretus prisidėjimas prie pačios lietuviybės palaikymo.

GRĮŽTA VALDYBON

Henrique Lošinskas Alves, po dviejų metų "atostogų", vėl išrinktas (dvejiems metams) APCA (Associação Paulista de Criticos de Arte — São Paulo Meno Kritikų Draugijos) valdybos pirmininku.

Paskutiniam ML em português numerį naujasis APCA pirmininkas pristato ir savo valdybos "štabą", paeinantį iš įvairiausių meno šakų: TV, radio, musica erudita, dança, teatro, teatro infantil, artes visuais, cinema, literatūra infantil e juvenil.

Plačiašakės veiklos mūsų nenuilstančiam veikėjui, Henrikui Lošinskui Alves, nuoširdūs sveikinimai ir geriausi linkėjimai — ypač linkėjimai kelti Lietuvos vardą ir lietuvių kultūrą.

DEPUTATAS DĖL MANIFESTACIJOS

Brazilų federalinis deputatas Cunha Bueno sutiko Brazilijos Lietuvių paruoštą manifestą — MANIFESTO DA COMUNIDADE LITUANO BRASILEIRA — pristatyti Federaliniam Kongresui Brazilijoje (sostinėje); jis bus įtrauktas į Kongreso Darbų Metraštį ir rugpiūčio 23 dieną perduotas per radiją, vakare, per "Hora do Brasil".

RIO LIETUVIŲ DĖMESIUI

Su broliškais sveikinimais iš São Paulo, pranešama, kad šių 1989 metų galimais spalio 29 dieną (sekmadienį), Dievui duodant, bus bendros pamaldos už Lietuvą ir jos Atgimimo Sąjūdį.

Prašoma iš anksto įspėti Rijuje ir apylinkėse gyvenančius tautiečius, kurie neskaito "Mūsų Lietuvos".

Šv. Kazimiero
Asmeninė Parapija

PARDUODAME
AUTOMOBILIAMS
LIPINĖLIUS
VĒLIAVĒLES
ŠV. KAZIMIERO PARAPIJOJ

Šio "ML" numerio GARBĖS LEIDĖJAI

Kapitonas **JUOZAS ČIUVINSKAS**
91 metų amžiaus suka kėčiai paminėti
ir **MARIJA ČIUVINSKIENĖ**
83 metų amžiaus sukaktį mininti.

Mieliem Jubiliantams padėka ir pagarba —
ML Redakcija ir Administracija

LIETUVIŠKOS KRIKŠTYNOS

Praeitą sekmadienį, N. S. das Dores bažnyčioje, Casa Verde, buvo pakrikštyta CAROLINNE Stankūnas PLENCKAUSKAS. Krikšto tėvais buvo Sibeles Stankūnaitė Becaro ir jos vyras Neison Martins Seabra. Carolinne yra antra Ivones Stankūnaitės ir Alberto Pieckauskų duktė. Krikšto apeigas atliko kun. Petras Rukšys.

Krikštyną ir kartu pirmųjų metų šventė buvo Alberto tėvo Jokūbo ir Filomenos Plenckauskų namuose. Susirinko daug giminių ir draugų. Neutrūko vaikų, kurie gražiai sau linksminosi su balionais ir valgė skanaus torto.

Sveikiname naują krikščionę ir jos tėvus bei linkime kad augtų gražiai lietuviškoje šeimoje.

PR

• Kas bėga nuo lietuviškos spaudos, bėga nuo savo tautos

PAVASARIO PIETŪS LITUANIKOJ

Rugsėjo (setembro) 7 dieną veiks svečių namo svetainė Litanikoj.

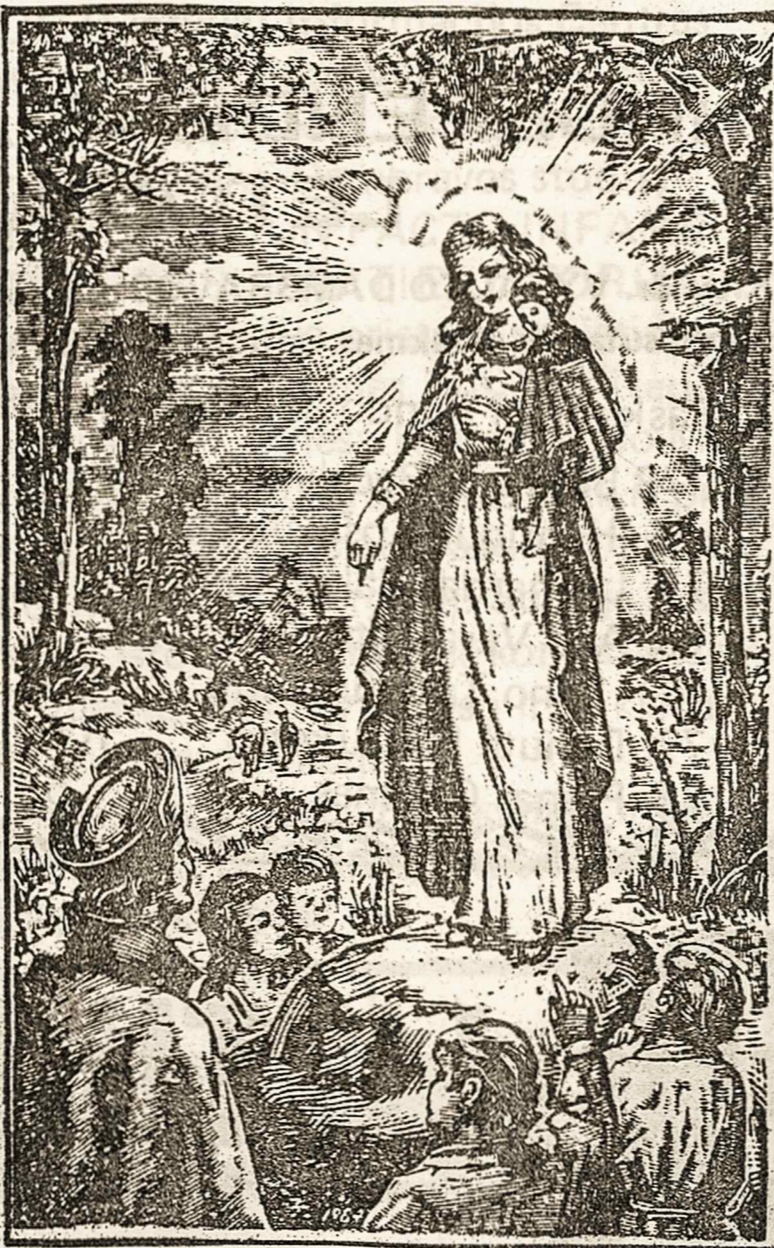
Norintieji ten pietauti prašomi pranešti iš anksto tel. 63-5975.

PAIEŠKOMA

Ieškomas JONAS RATKELIS Vlados brolis. Jis pats arba žinantys apie jį, prašome pranešti Genovaitei Ratkelytei, H. Borisos 12-1, Kaunas 233005, Lithuania, LTSR.

UŽ LIETUVIŠKĄ KNYGĄ IR SPAUDĄ LIETUVIAI TIEK DAUG KOVOJO IR KENTĖJO. DABAR LIETUVIŠKA KNYGA STOVI IR DULKA KIOSKŲ LENTYNOSE, LAUKDAMA KOL KAS JĄ NUPIRKS.

DIDŽIAUSIA RELIGINIAI TAUTINĖ LIETUVIŲ ŠVENTĖ

TAUTOS ŠVENTĖ
ŠILINĖ
RUGSĖJO
10

ŠV. KAZIMIERO PARAPIJOJ

16,00 valanda*

TAUTOS ŠVENTĖS MINĖJIMAS, ŠILUVOS MARIJOS ATLIDAI
IR KUN. PR. GAVĖNO SALEZIETIŠKAS JUBILIEJUS (1939/89.IX.8)

OS 50 ANOS DE UM PACTO DIABÓLICO

O ESTADO DE S. PAULO

Der Spiegel

Meio século após ter sido assinado (23 de agosto de 1939), Moscou declara nulo o pacto Molotov-Ribbentrop, que levou o mundo para a Segunda Guerra (1939-1945). Na época, Stalin e Hitler — dois ditadores — dividiram entre si a Europa Oriental, nos termos de um protocolo secreto incluído no acordo entre Berlim e Moscou, cuja existência só agora é admitida pelo Cremlin. Mas a União Soviética continua até hoje na posse da parte que lhe cabia pelo protocolo secreto do pacto Molotov-Ribbentrop e, agora, os países bálticos — Letônia, Lituânia e Estônia — estão exigindo sua independência.

Alemanha e URSS ignoraram ideologia

Simultaneamente, eles se apossaram dos dois maiores povos da Europa, utilizando para isso promessas, tentações, fraude e terror. O austriaco seduziu os alemães com a promessa de um "nacional-socialismo"; o georgiano fez o mesmo com os soviéticos, acenando com o "socialismo num só país".

Ambos se apoiavam em espíões, assassinos e advogados remunerados numa organização criminosa que eles chamavam, erroneamente, de "partido". Ambos ordenaram que os seus povos se odiassem mutuamente; um deles se apresentava como estandarte máximo do anticomunismo; o outro como o maior adversário do fascismo — posições aparentemente antagônicas; posições que, aparentemente, não se misturavam, como o fogo e a água.

Mas ambos, destituídos de quaisquer escrúpulos, intocados pela civilização espiritual européia e propensos a qualquer tipo de velhacaria, não permitiam que conceitos ideológicos limitassem seus horizontes. Eles se orientavam pelo prazer do poder, pelo poder que pode ser multiplicado com os meios à disposição de um estado.

No decorrer do processo, um aprendeu muito com o outro. Josef Dschugaschwili, nascido em Gori, nas proximidades de Tbilisi, conhecido como Stalin, já tinha demonstrado como se pode, sem despertar a atenção mundial, sem perder o renome internacional, quase sem

que se percebesse, exterminar camadas inteiras da população, povos inteiros.

Seu aplicado discípulo Adolf Hitler, nascido em Braunau, às margens do rio Inn, em troca lhe ensinou como se faz para acabar com dúzias de dissidentes dentro do próprio partido, conseguindo mesmo assim reunir em torno de si a juventude do mundo inteiro para que ela participasse de uma Olimpíada.

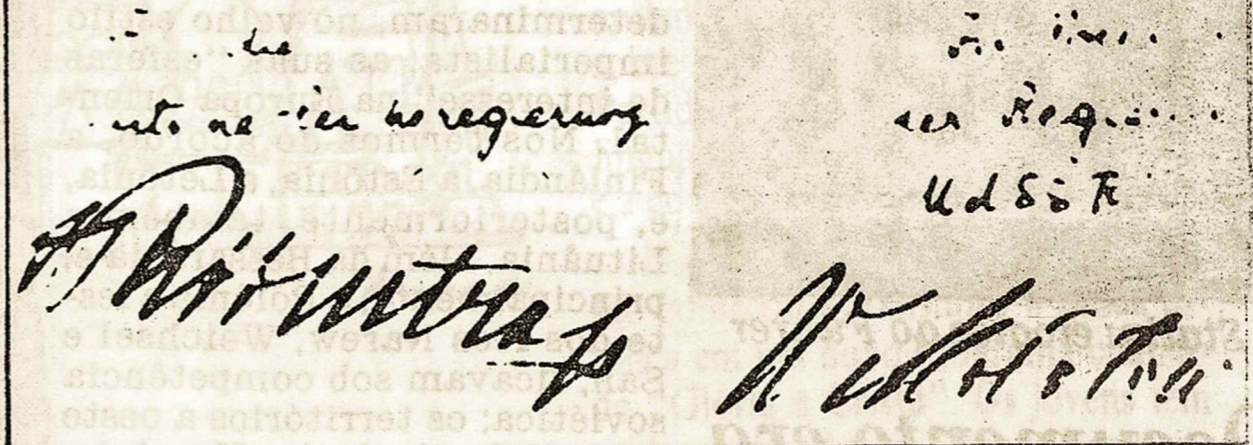
Diametralmente opostos? Impossíveis de serem colocados num denominador comum? Apesar de Hitler, como seu primeiro crime oficial ter mandado prender todos os partidários alemães de Stalin, e de Stalin ter fuzilado os seus generais acusados de colaborar com os alemães, as pessoas mais realistas da época ficaram apavoradas com a possibilidade de os dois governantes poderem se aliar, determinar suas pretensões e dedicar em conjunto à introdução futura da criminalidade na política européia.

Na Espanha, voluntários de ambas as partes já tinham se enfrentado nos campos de batalha. As colunas de uniformes castanhos cantavam elogios aos seus mártires assassinados pela "frente vermelha". As crianças soviéticas brincavam de "fascistas contra comunistas" e, nas instalações para treinamento de tiro do Exército Vermelho, os alvos sempre tinham uma suástica.

Das deutsche Seite wird das vllige politische Dokument an diesen Gebieten erklärt.

4) Dieses Protokoll wird von beider Seite...
...behandelt werden.

Moskau, den 23. August 1939.

As assinaturas no documento que levou à guerra

Hitler já podia fazer sua guerra

Mas o que parecia impossível aconteceu. O mundo se assustou e até hoje não conseguiu se recuperar do choque causado pela notícia, cujas consequências são sentidas até hoje. Pouco depois da meia-noite de 23 de agosto de 1939, Stalin, no Kremlin, ergueu o seu copo e fez um brinde diante do embaixador enviado por Hitler: "Eu sei o quanto o povo alemão ama o seu Führer. Por isso, quero beber à saúde dele". E, para não deixar a menor dúvida de que compartilhava do suposto amor dos alemães por Hitler, ele ainda fez questão de se referir ao Führer como um molodjez, ou seja, um "sujeito excelente".

O secretário-geral do Partido Comunista da União Soviética acabara de assinar um acordo com Hitler, a respeito do qual Leopold Grünwald, funcionário do Kominter, um austriaco que emigrara para Moscou, disse: "Lenin referia-se a esses acordos secretos como sendo 'acordos entre ladrões, feitos por trás das costas dos povos'".

O alemão Karl Mewis, na época membro do Comitê Central do Partido Comunista Alemão no exílio em Moscou (e, posteriormente, burocrata do PC na Alemanha Oriental), referiu-se a ele como "um pacto com o diabo". Do outro lado, Franz Halder, chefe do Estado-Maior de Hitler, fez uma anotação semelhante no seu diário: "Um pacto com satã contra o diabo".

Hitler ficou jubilante: "Estou com o mundo dentro do bolso!" Em êxtase, batucou com os

punhos fechados na parede — finalmente ele podia fazer sua guerra. Stalin, no entanto, limitou-se a sorrir, como se estivesse pensando em outra coisa. Além do acordo, que continha apenas a usual promessa de não agressão e que garantia a neutralidade de cada um dos países signatários no caso de ataque por parte de outras potências (caso viessem em ajuda da Polônia), ele tinha no bolso um protocolo secreto que lhe garantia um aumento de 12 milhões de súditos e uma conquista territorial bem maior do que a obtida por Hitler como espaço vital.

E a história não digerida ergue-se como juiz sobre o presente. Naquela ocasião, através do pacto com o diabo, Moscou se envolveu numa política de potência mundial, que exigia de mais de suas forças. Em lugar de conquistar seus vizinhos como aliados, os russos trouxeram com as nacionalidades estrangeiras um maior potencial de resistência para dentro do próprio império. Meio século mais tarde, os protestos já se tornaram quase incontáveis.

Ou será que a expansão, na versão que ainda é a preferida em Moscou, foi o preço para a salvação da Europa contra o seu destruidor, Hitler? As vítimas — os habitantes dos três países bálticos — consideram que seu destino foi selado no protocolo secreto, que se baseava na aliança entre os dois ditadores, e querem que esse documento seja agora oficialmente declarado nulo.

KALBĖK LIETUVIŠKAI

CURSO LITUANO POR CORRESPONDÊNCIA

Fone: 273-0338

DICIONÁRIO PORTUGUÊS - LITUANO
LITUANO - PORTUGUÊS

Polônia foi a primeira vítima

Stalin: elogios ao Führer

Documento era curto e secreto

O documento era "extremamente secreto". Consistia de apenas duas laudas, com um total de 32 linhas datilografadas. A versão russa era mais curta ainda. Os originais em alemão e em russo, um para cada um dos signatários desapareceram.

A cópia do lado alemão não foi guardada no arquivo do Ministério de Relações Exteriores, mas no escritório particular do signatário, o ministro do Exterior de Hitler, Joachim von Ribbentrop. No fim da guerra, ele deu ordens para que o documento fosse queimado. É possível que, mesmo assim, uma cópia tenha ido parar, com outros documentos, na região de Riesen-gebierge, onde pode ter caído nas mãos dos soviéticos.

No entanto, antes disso, os textos foram fotografados e o filme foi conservado, encontrando-se agora no Arquivo Político do Ministério do Exterior, em Bonn. Sua autenticidade é confirmada por testemunhas dignas de confiança, como Walentin Bereschkow, o intérprete oficial de Molotov. Mesmo assim, o governo soviético insistiu em afirmar que se trata de uma falsificação. Agora uma comissão especial, nomeada pelo presidente Mikhail Gorbachev, determinou a publicação do texto e do protocolo secreto e assumiu a ilegalidade do documento.

Com o objetivo de esvaziar antecipadamente grandes manifestações de protesto nos países bálticos por ocasião do 50º aniversário do pacto, o Soviete Supremo (novo Parlamento soviético) se apressou em prometer maior autonomia econômica à Letônia, à Lituânia e à Estônia. Além disso, o pacto deverá ser anulado retroativamente a partir do dia 22 de junho de 1941 — data do ataque alemão à

O ministro de Relações Exteriores soviético, Viecheslav Molotov, que assinou com letras latinas a versão alemã e com caracteres cirílicos a versão russa, também deve ter guardado os originais no seu cofre. Em 1941, por ocasião do ataque alemão à União Soviética, é possível que Molotov, como um traidor traído, tenha rapidamente destruído o documento.

Nestes papéis, os signatários plenipotenciários do Reich alemão e da União Soviética determinaram, no velho estilo imperialista, as suas "esferas de interesse" na Europa Oriental. Nos termos do acordo, a Finlândia, a Estônia, a Letônia, e, posteriormente, também a Lituânia, além da Bessarábia e, principalmente, a Polônia a leste dos rios Narew, Weichsel e San, ficavam sob competência soviética; os territórios a oeste desta linha, inclusive Varsóvia, ficavam com os alemães.

O que estava no texto foi posto em execução de forma brutal por ambos os lados. Nove dias após a assinatura do pacto, Hitler, livre por enquanto do perigo de um conflito com a União Soviética, iniciou a Segunda Guerra Mundial, aposando-se da metade da Polônia que lhe cabia. Quase três semanas depois, o Exército Vermelho ocupou a Polônia Oriental, meses depois a Bessarábia e os países bálticos.

Não foi a intransigência polonesa, o amor russo pela paz, a cegueira alemã ou o apaziguamento britânico que conduziram a Europa para a catástrofe; foi a brutalidade dos dois assassinos de povos que se aliaram, que resolveram jogar do mesmo lado.

Hitler queria a guerra que não tinha conseguido quando o Ocidente resolveu ceder às suas exigências por ocasião da conferência de Munique. Mesmo tendo abafado a sua obsessão pré-industrial do espaço vital para uma Alemanha "excessivamente povoada", ele precisava utilizar suas armas, enquanto elas ainda pareciam ser superiores às do restante da Europa:

União Soviética. O protocolo secreto deverá ser declarado inválido desde o princípio. A situação legal existente no verão de 1939 estaria assim restabelecida. A história recua, como acontece num jogo de xadrez depois de uma jogada infeliz: um retorno à posição inicial.

O que os dois destruidores da Europa combinaram secretamente em 1939 — as testemunhas alemãs da época tiveram de jurar silêncio — deu resultados que tornam perfeitamente compreensível que as cópias dos documentos existentes no lado soviético não possam ser encontrados nos arquivos da URSS.

Hitler: "O mundo no bolso"

a corrida armamentista extrema, com a utilização de todas as forças, financiada de forma inflacionária, tinha lançado a Alemanha numa crise econômica, cuja revelação possivelmente poderia ter acabado com os nazistas (muitos historiadores continuam não dando a devida importância a este fato até os dias de hoje).

Somente uma rápida guerra de conquista ainda poderia resultar em lucros para os investimentos militares e conseguir para o Reich exatamente aquilo que mais lhe faltava: matérias-primas, gêneros alimentícios, mão-de-obra. E também glória, a justificativa do estado de sítio, com o qual seria possível oprimir qualquer tipo de oposição.

Esta era a única chance à disposição de Hitler, o jogador. Em termos de política externa, ele estava isolado: não dispunha de quaisquer aliados de grande peso, nem mesmo uma coalizão de todos os seus adversários te-

ria conseguido impedir que ele fizesse o que fez; como todos os tiranos, ele exagerava na sua auto-avaliação.

O primeiro-ministro britânico, Neville Chamberlain, levando em consideração a perda iminente do seu império mundial, gostaria de ter mantido Hitler como uma espécie de pára-choque contra a Rússia soviética, desde que ele tivesse desistido de seus impulsos imperialistas. A Inglaterra era a aliada ideal de Hitler. Chamberlain chegou a oferecer ao Führer uma posição de liderança no continente, colônias na África, um bilhão de libras esterlinas como crédito — desde que ele desistisse da Polônia.

Simultaneamente, Chamberlain iniciou negociações para uma coalizão com Stalin, algo que inicialmente não foi feito com sérias intenções, mas apenas na esperança de ganhar tempo, até que o ano já estivesse avançado demais para que Hitler empreendesse uma campanha contra a Polônia. Mas Stalin exigia um "direito de passagem" pela Polónia e pela Romênia. E os participantes sabiam o significado real disso: por onde o Exército Vermelho passa, por lá ele se estabelece definitivamente.

O ministro do Exterior da Polónia de governo autoritário, o coronel Józef Beck, estava diante de uma alternativa que não era alternativa alguma: com Hitler contra Stalin — Hitler chegou a lhe oferecer seriamente a Ucrânia como recompensa na passagem de ano de 1938/39 — ou com Stalin contra Hitler. Em ambos os casos, o resultado final poderia ser apenas a destruição total da Polónia.

FOLHA DE S. PAULO

Aliados e Hitler fizeram acordos

Da Redação

Os aliados, às vésperas da guerra, também fizeram acordos com a Alemanha nazista. Hitler obteve de Lord Halifax, o então ministro das Relações Exteriores britânico, a garantia de que o Reino Unido não interviria na alteração de fronteiras na Europa central. Isto possibilitou o "Anschluss", a anexação da Áustria, em 11 de março de 1938.

Com o acordo de Munique, França e Reino Unido permitiram que a Alemanha ocupasse a Tchecoslováquia. Os preparativos alemães para a invasão da Polónia, que tinha acordos de defesa mútua com os aliados, foram feitos com antecedência.

Lituânia, 'o rato que ruge' para ser independente

David Remnick
The Washington Post

VILNA, União Soviética — A Lituânia é um "o rato que ruge" — uma pequena e ordeira república no Mar Báltico, que pretende lutar contra o Kremlin pela independência, com um exército de musicólogos, poetas, químicos e professores universitários.

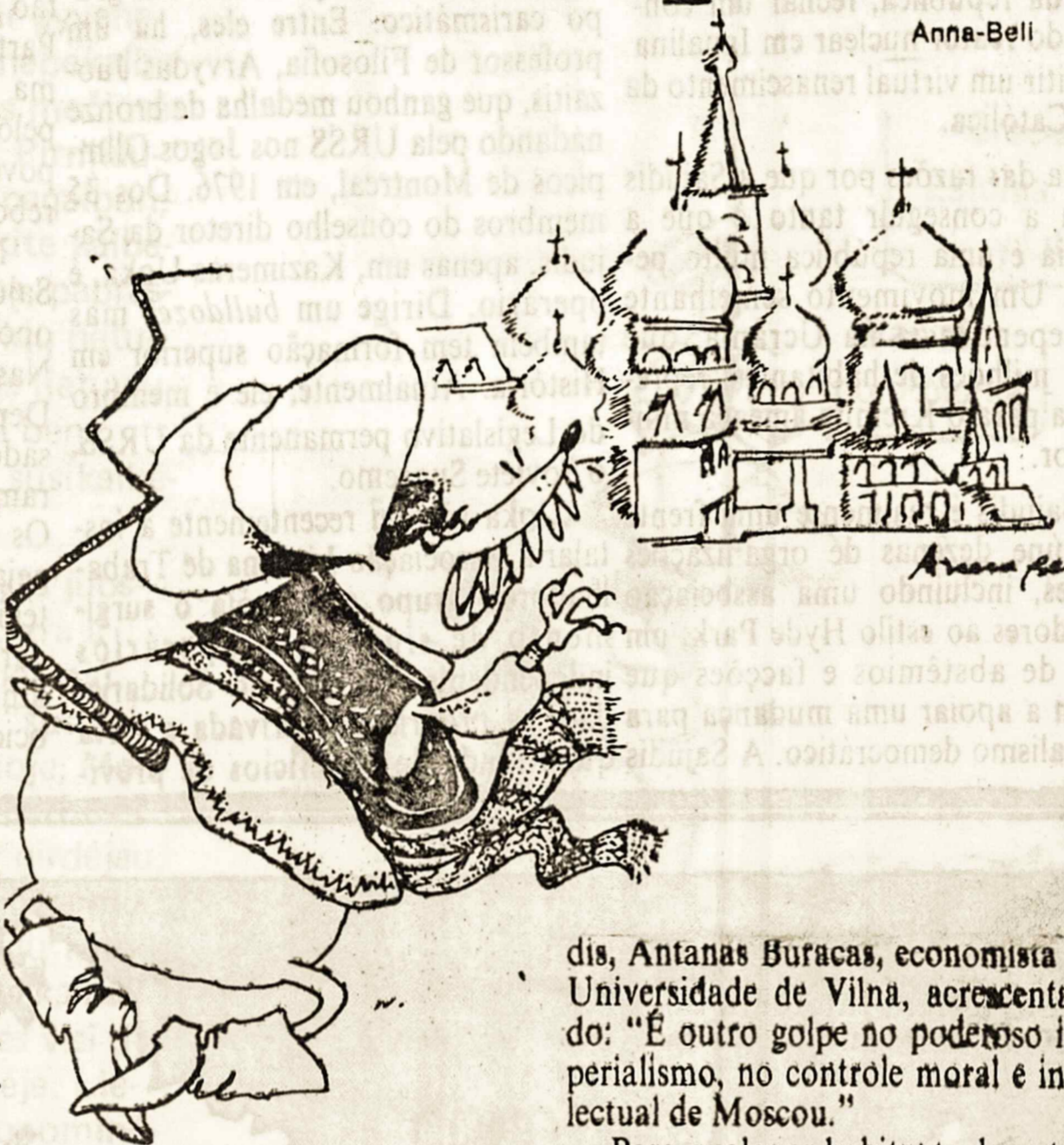
O quartel-general da Sajudis, a principal organização reformista independente da república, tem a atmosfera asseada, limpa e honesta de um grupo de Preservação da Vida das Baleias em alguma cidade universitária americana. Voluntários de colégios e universidades datilografam boletins informativos do grupo. Cartazes políticos multicoloridos e tapeçarias alegrem as paredes. Alguns andares acima, onde se chega por escadas de madeira que rangem, trabalha o pessoal da agência de informações da Sajudis que faz a divulgação para o exterior.

Neste recanto do mundo, a revolução tem uma face moderada, de classe média, como se um departamento de ciência política de renegados estivesse preparando-se para derrubar a Bastilha com manifestos em vez de mosquetões. E no entanto, nada há de quixotesco na Sajudis. Entre todos os movimentos de independência que brotaram na União Soviética nos dois últimos anos — na Estônia, Letônia, Geórgia, Bielorrússia, Moldávia e Ucrânia — a Sajudis esteve sempre presente.

Essencial — Seus líderes afirmam querer seguir um caminho "evolutivo e legal" para a independência. "Não vamos ganhar simplesmente pela força, mas pela força moral", diz Arunas Zebriunas, cinegrafista e um dos 35 membros do conselho diretor da Sajudis. "Prendemos levar isso até o fim e vencer. Para nós, a liberdade é essencial."

Nas ruas de Vilna, Kaunas e outras cidades e aldeias lituanas, o pessoal da Sajudis agora coleta assinaturas para fazer uma reivindicação direta ao Kremlin: as tropas de ocupação do Exército Soviético devem deixar a república. A petição é mais um ousado passo neste que é também o mais dinâmico movimento de independência da história do Estado soviético.

Cerca de meio milhão de pessoas assinaram a petição, apesar de uma ameaçadora denúncia publicada na

imprensa oficial de língua russa. Eles confiam que, entre os 3 milhões de cidadãos da Lituânia, pelo menos 2 milhões vão assinar. "Uma petição pode não mandar as tropas imediatamente de volta a Moscou, mas muda o clima", diz um dos líderes da Saju-

dis, Antanas Buracas, economista da Universidade de Vilna, acrescentando: "É outro golpe no poderoso imperialismo, no controle moral e intelectual de Moscou." Para qualquer habitante de outras repúblicas soviéticas, uma visita a Vilna é desnorteante. Até mesmo ao nível dos símbolos, a Lituânia está derivando para o Ocidente e recuando no tempo para um época em que Vilna era um dos grandes centros independentes de cultura europeia.

Embora o Partido Comunista da Lituânia seja muito mais progressista do que em muitas outras repúblicas, ainda fica atrás da Sajudis. No outono, os dirigentes do PC da república estão planejando reunir um congresso especial para fazer certo número de mudanças pessoais e ideológicas, mas há muito eles perderam a iniciativa para a Sajudis.

O Comitê Central Lituano concluiu recentemente que, após as eleições para o governo local neste outono, os comunistas podem muito bem se tornar um partido minoritário, o que evidentemente seria uma novidade em termos de política soviética. A situação agora é tão calamitosa para o PC, segundo o presidente da Sajudis, o musicólogo e compositor Vytautas Landsbergis, que os membros "acham prejudicial" ser associados ao partido e muitos poderão inclusive desligar-se dele antes das eleições.

O ato de tentar agradar ao mesmo tempo a Moscou e ao povo lituano

Não há mais bandeiras soviéticas, nem cartazes de propaganda, nem quase nenhum sinal de que a Lituânia faz parte da URSS como qualquer outra república. Bandeiras verde, amarela e vermelha — as cores da antiga Lituânia independente — tremulam sobre o castelo da cidade e até sobre o Conselho de Ministros do Partido Comunista. O lituano é a língua do dia. O russo eles falam mal e a contragosto.

Nas manhãs de domingo, a televisão começou a transmitir a missa católica em um novo programa chamado "Glória a Cristo". Os jovens têm saído em bando dos grupos comunistas Jovens Pioneiros e Liga Comunista Jovem e estão ingressando nos Escoteiros — uma espécie de Sajudis juvenil. Dezenas de ruas voltaram a ter seus antigos nomes lituanos. Recentemente, a Rua Lenin, onde a Sajudis tem seu quartel-general, transformou-se em Rua Gedimanis, nome de um antigo patriarca lituano.

Diferentemente dos movimentos de independência em outras repúblicas, eles têm algumas vantagens naturais, entre as quais um alto grau de homogeneidade étnica — 80% na república são lituanos. Há ainda a lembrança do período de independência, entre os anos de 1920 e 1940.

O declínio de um PC progressista

tem custado um alto preço à direção já fecharam fábricas, em protesto do Partido Comunista. "Acho que eles (a Sajudis) estão tentando fazer vítimas, as coisas depressa demais", diz o exasperado chefe do partido na Lituânia, Algirdas Brazauskas. "É preciso andar com passos firmes. É preciso pisar em terreno sólido."

Oposição — Na república, a oposição à Sajudis é pequena e mal organizada. As forças locais do KGB e do Ministério do Interior são consideradas inimigas. Um grupo chamado Unidade, dirigido pelo editor do jornal *Lituânia Soviética*, publicado em língua russa, tem realizado manifestações contra as mudanças na Lituânia. Mas os protestos não têm nem um pouco da força de oposição dos grupos políticos de russos étnicos nas outras repúblicas do Báltico.

Na Estônia, onde quase a metade da população é não-estoniana, a reivindicação da Frente Popular por maior independência tem se chocado com a firme oposição da população eslava da república. Operários russos transformam em euforia e ilusões políticas. Alguns membros mais jovens da Sajudis falam sobre a independência como se esta fosse acontecer em poucos meses. A liderança é mais realista. Mas nem mesmo os líderes mais acadêmicos e moderados se mostram hesitantes. Moscou abriu uma fresta na porta e a Sajudis pretende passar por aí, senão na próxima semana, dentro em breve.

Justinas Marcinkevicius, importante líder do movimento Sajudis e membro do Soviete Supremo, conta que, quando conversa com políticos da Europa Ocidental, estes "tentam dizer que devemos ter calma, levar as coisas devagar. Eles se preocupam conosco. Mas esta é a nossa chance. Desta vez, as condições são favoráveis a nós, lituanos, e, como diz até o hino da *Internacional*, 'Deve-se aproveitar a oportunidade enquanto o sol está brilhando'."

JORNAL DO BRASIL

Sajudis, uma vanguarda carismática

A Sajudis está operando há apenas um ano, mas já se tornou a vanguarda dos movimentos de independência, conquistando tanto apoio que conseguiu pressionar o Legislativo a declarar suas leis "superiores" às ordens de Moscou e forçou os limites da tolerância do governo central com relação às suas reivindicações. Há poucos dias, o Soviete Supremo em Moscou concedeu às Repúblicas bálticas um grau inédito de autonomia econômica, programa que deve ter início em 1º de janeiro de 1990.

O plano de autonomia econômica permitirá às empresas lituanas estabelecer suas próprias relações com clientes no país e no exterior. A terra já vem sendo transferida do Estado para os agricultores, que nela podem trabalhar e dela viver. E durante todo o tempo, a Sajudis vem tentando avançar mais, reivindicando uma moeda distinta e novo sistema tributário.

Em sua curta história, a Sajudis também forçou o governo a legalizar a bandeira da independência e o antigo hino nacional, a reconhecer o lituano como idioma oficial, libertar dezenas de presos políticos, permitir o que equivale a uma imprensa livre dentro da república, fechar um condado convertido reator nuclear em Ignalina e permitir um virtual renascimento da Igreja Católica.

Uma das razões por que a Sajudis chegou a conseguir tanto é que a Lituânia é uma república muito pequena. Um movimento semelhante de independência na Ucrânia, que tem 51 milhões de habitantes, representaria para o Kremlin ameaça muito maior.

A Sajudis é realmente uma frente que reúne dezenas de organizações menores, incluindo uma associação de oradores ao estilo Hyde Park, um grupo de abstêmios e facções que chegam a apoiar uma mudança para o capitalismo democrático. A Sajudis

patrocina jornais que abrangem desistência social, incluindo seguro-desemprego, semana de trabalho de 40 horas, O Sino, ao O Pequeno Carvalhos "garantida pela Constituição" e um panfleto colegial do Partido melhoria dos centros de assistência Verde e até uma revista de rock punk médica.

Os líderes da Sajudis são um grupo carismático. Entre eles, há um professor de Filosofia, Arvydas Juozaitis, que ganhou medalha de bronze nadando pela URSS nos Jogos Olímpicos de Montreal, em 1976. Dos 35 membros do conselho diretor da Sajudis, apenas um, Kazimeras Uoka, é operário. Dirige um bulldozer mas também tem formação superior em História. Atualmente, ele é membro do Legislativo permanente da URSS, o Soviete Supremo.

Uoka ajudou recentemente a instalar a Associação Lituana de Trabalhadores, grupo que apóia o surgimento de sindicatos operários independentes do tipo do Solidariedade, a propriedade privada e certa quantidade de benefícios de previ-

A velocidade com que floresceram a Sajudis e suas várias ramificações é tão extraordinária que a direção do Partido Comunista da república, numa desesperada tentativa de manter pelo menos a confiança parcial do povo, tem aceitado o papel de ficar a reboque.

Na política lituana do momento, a Sajudis é, ao mesmo tempo, a força oposicionista e a força dominante. Nas eleições para o Congresso dos Deputados do Povo, em março passado, os membros da Sajudis ganharam 36 das 42 cadeiras da república. Os líderes da Sajudis dizem que planejaram cuidadosamente suas estratégias de campanha, depois de estudar as idéias de consultores políticos americanos publicadas em revistas ocidentais.

Com a Lituânia, seis outras repúblicas lutam pela autonomia na União Soviética

Os 50 anos do Pacto com Hitler

No próximo dia 23, Lituânia, Estônia e Letônia vão comemorar o 50º aniversário da assinatura do Pacto Molotov-Von Ribbentrop, o tratado de não-agressão entre Josef Stalin e Adolf Hitler que

continha um "protocolo secreto" colocando os Estados bálticos sob a esfera de influência de Moscou. Espera-se que centenas de milhares de pessoas compareçam às manifestações políticas de massa em Vilnius e outras partes. "Vai ser como relembrar uma morte na família", diz um líder lituano.

Segundo se informa, uma comissão governamental, chefiada pelo membro do Politburo Alexander Yakolev, está se preparando para admitir pela primeira vez a existên-

cia dos "protocolos secretos", mas fontes da comissão afirmaram que os dirigentes, incluindo o presidente Mikhail Gorbachev, ainda discutem se o pacto deve ser declarado "sem efeito, totalmente nulo".

Embora por várias vezes tenha-se declarado claramente contra a independência absoluta para qualquer república soviética, Gorbachev tem afrouxado as rédeas para os Estados bálticos, a fim de testar como funcionaria a autonomia econômica e política.